

Ooper on üle kõige, kui ta on huvitav

Dmitri Bertman toob Estonias järgmisel hooajal lavale Tüüri «Wallenbergi» ja käib juba Eestis asja uurimas

IMMO MIHKELSON
immo.mihkelson@postimees.ee

Tema nimi on Dmitri Bertman. Ta on Moskvast ja ta on tegija. Bertman teeb nimelt ooperit. Nõnda kohe teeb, et temast räägitakse kui erakordsest lavastajast.

Kohe pärast diplomi saamist asutas Bertman koos viie kaaslasega Moskvast Helikoni. Suurustavalt nimetasid nad selle ooperiteatriks ja esimene lavastus valmis sponsorilt saadud 3000 rubla abil. Küllap mõni veel mäletab, mis rubla siis väärt oli – õigemini enam polnud.

Nüüd annab Helikon tööd enam kui 500 inimesele ja mängib hooajal lisaks kodustele ülesastumistele sadakond etendust välismaal. Bertman muigab tagasihoidlikult ja ütleb, et kuulsa ja pika ajalooga Maria teatri kõrval on Venemaal praegu ainult Helikon mainega ooperiteater. Ta vist ei liialda.

JAH, TEEME ÄRA

«Paul Himma helistas mulle ja ütles, et on ettepanek. Ma ütlesin kohe jah, sest Eesti ja Tallinn. Seejärel küsisin, et mis see on,» selgitab venelane põhjust, miks ta parasjagu Estonia teatri ruumides ringi liigub.

Nimelt tahab Estonia järgmisel aastal lõpuks ometi välja tuua Erkki-Sven Tüüri ooperi «Wallenberg». Ja lavastajaks on

Dmitri Bertman, vene omanäolisemaid ooperilavastajaid ja teatrijuhte, räägib, milline on õige ooper.

Mihkel Maripuu

Estonia laval on fantaasiaetendus.

«See on hirmus sõja aja lugu, aga see ei jutusta ei Saksaga Venemaast, vaid elust väljapool poliitikat ja ümbritsevat absurdi. See pole isiklik draama,

mitmeks päevaks unetus. Et ta unistaks tagasi tulla.»

Veel ühe nüansi lisab moskvlane: «Lavastust tehes ei tule mitte lähtuda muusikast, vaid liikuda muusika poole. Nii et muusikast saaks vältimatus, et

Ooper «Wallenberg»

Erkki-Sven Tüüri ooper esietendus 5. mail 2001 Dortmundi teatris, dirigent Alexander Rumpf, lavastaja Philipp Kochheim, libretoist Luz Hübner.

Esietendusel viibis ka toonane Eesti Vabariigi peaminister Mart Laar.

See on lugu rootslasest Raoul Wallenbergist, kes Teise maailmasõja ajal päästis Budapestis valepasside abil tuhandeid juute surmast. Arvatakse, et ta suri lõpuks Nõukogude vangilaagris.

Saksa kriitikud tõstsid esile emotsionaalset kontrastiderikast muusikat, mõni nurises «stiilidekompositi» üle, teine kiitis kollaažlikkust.

Enne ooperi lavaletulekut Postimehele antud kommentaaris ütles Erkki-Sven Tüür, et ta andis endale aru, mida temalt soovitakse, ning seepärast kirjutas üpris traditsioonilise ooperi.

«Wallenbergi» Eesti-lavastuse kohta detailid veel puuduvad, täpsustamisel on ka osatäitjad. Estonia lavale jõuab ooper 2007. aasta juunis.

Dmitri Bertman

Talinn. Seejärel küsisin, mis see on,» selgitab venelane põhjust, miks ta parasjagu Estonia teatri ruumides ringi liigub.

Nimelt tahab Estonia järgmisel aastal lõpuks ometi välja tuua Erkki-Sven Tüüri ooperi «Wallenberg». Ja lavastajaks on kuulud, skandaalne, eriline ja mida-iganes Dmitri Bertman.

Lapsepõlves oli ta tihti Tallinnas, kuna ema sõbranna elas siin. Seepärast on tuttav nii linn kui ka hulk inimesi. Kümme-kond aastat tagasi lavastas Bertman Estonias ja tema Helikon on mitut puhku käinud ennast siinmail näitamas. Augustis tuleb jälle, Brigitta festivalile. Lisaks kõigele seob sõprus Neeme Kuningaga.

PUBLIK TAHAB LAVAL NÄHA MITTE PELKA KONTSEPTSIOONI, VAID ELAVAT EMOTSIOONI JA REAGEERINGUID, ARVAB LAVASTAJA, KEDA KRIITIKUD ON SAGELI PIDANUD KA ŠOKEERIJAKS.

Praeguseks on lavastaja kohutunud ka Tüüri ja kuulnud temalt, mis jäi heliloojal kripeldama pärast etendusi Saksa maal.

«Mulle tundub «Wallenberg» ooperina väga huvitav. Keeruline, kuid kujundlik muusika. Dramaturgia pole aga siin näiliselt üldsegi ooperlik. Sõda, juute vabastada püüdev noor Wallenberg, ei ühtegi naistege last ega armastusliini... Tavali-selt peab ju ooperis mingi karmellkommike leiduma – et Violetta suri kõha kätte või midagi säärast (naerab).»

Bertman ütleb, et ajaloolist lavastust ja sõja-aastate kujutamist ei tule. Tüüri «Wallenberg»

Estonia laval on fantaasiaetendus.

«See on hirmus sõja aja lugu, aga see ei jutusta ei Saksaga Venemaast, vaid elust väljapool poliitikat ja ümbritsevat absurdi. See pole isiklik draama, vaid midagi suuremat ja samas ka tänapäevast.»

Tänapäevane muusika aga on pisut teistsugune kui klassika. Bertman selgitab, et 20. sajandi kataklüsmid on teinud ka muusika just nagu haigeks.

«Elu ja keskkond on ju tormakam. Me justkui tahaksime korraga vastu võtta maksimum-hulga informatsiooni – istuda internetis ja samal ajal vaadata telekat ning veel parem, kui kõik see toimuks lennukis, kus saaksime ka oma naabriga viskit rüübates suhelda.»

Bertman arvab, et ta ise vist ei suudaks rahulikult vaadata, kuidas mõnes vanas ooperis inglid sulnilt lendavad ja lendavad. Nii nagu tegevat teda mõnikord ärevaks vana Euroopa aeglane rütm, kui ta seal mõnda lavastust teeb.

«Inimesed kardavad ooperit, kuna neil on eelarvamus, et see on midagi igavat. Mulle ka igav ooper ei meeldi. Aga kes üldse käib ooperis? Reeglina otustavad ooperisse mineku üle naised, kui tegemist pole just prestiiži pärast külastusega, mida samuti sageli esineb.»

PLAHVATAV MUUSIKA

Nõnda olevatki keskmisele meesterahvale ooper nagu kolm tundi karistust, ütleb Dmitri Bertman muiates.

«Hea veel, kui on talv, õues külm ja saalis soe ning mängib muusika. Saab silma looja lasta. Aga kui kõlab muusika, mis nagu lakkamatult plahvatab, siis see ärritab. Mulle tundub, et nüüdismuusikaga ooperi probleem ongi selles, inimesed on harjunud ennast ooperis lödvaks laskma, kuid see muusika ei lase. Siin ongi meie, lavastajate, ülesanne korraldada naisugune parimas mõttes vaatamäng, et sellele «karistatud» inimesele tagada elamuse tõttu

mitmeid päevaks unetust ja unistaks tagasi tulla.»

Veel ühe nüansi lisab moskvalane: «Lavastust tehes ei tule mitte lähtuda muusikast, vaid liikuda muusika poole. Nii et muusikast saaks vältimatus, et ta kõlaks kui midagi, ilma milleta ei saa. Laval toimuv peab olema naisugune, et sellega koos kõlav muusika oleks ainus võimalik. See on lavastaja ülesanne.»

LAVASTAJA VEREGRUPIST

Lisaks sellele usub Bertman näitlejateatrisse. Tal olevat selline veregrupp. Publik tahtvat laval näha mitte pelka kontseptsiooni, vaid elavat emotsiooni ja reageeringuid, arvab lavastaja, keda kriitikud on sageli pidanud ka šokeerijaks. Aga kriitikud eksivad, ütleb Bertman.

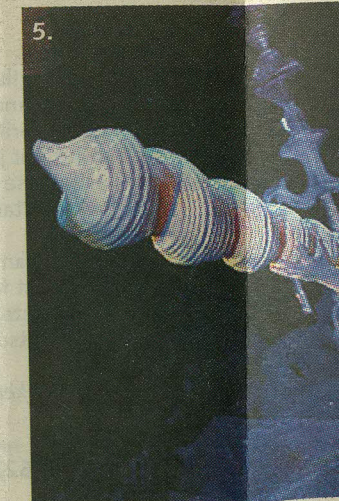
«Viimasel ajal süüdistavad nad mind juba konservatiivsus. No kuidas nii, et Näkineid on laval sabaga – vanamoodne! Aga Don Carlose rüütamine tšetšeenide mundrisse ei tee ju tükki kontseptuaalsemaks. Ouline on loo enda esile toomine, mitte välised atribuudid.»

Bizet' «Carmeni», mis Helikonis jookseb juba kümme-kond aastat, on Dmitri Bertman pannud toimuma mingi euroopaliku linna tänapäevases maailmas.

«Minu ülesanne polnud mitte lihtsalt šokeerida. Mulle tundus tegevuse toomine teise aega võimalik loo enda pärast. Kui Bizet kirjutas «Carmeni», tabas seda fiasko ja teos kadus kümneks aastaks lavalt. Skandaal tekkis sellest, et pitsidesatsides naiste asemel jooksis lavale paljasjalgne mustlanna. Pariisi publikule oli see šokk.

Tänapäeval kutsub samasugune pilt esile armsa äratundmisnaeratuse. Aga see pole enam Carmen. Õige Carmen on vabadust armastav tüdruk, kelle jaoks reeglid ei kehti. Temas on inimlik loomalik kirg.»

Saite aru? Dmitri Bertman hakkab ka «Wallenbergis» otsima inimest.

puuduvad, täpsustamisel on ka osatäitjad. Estonia lavale jõuab ooper 2007. aasta juunis.

Dmitri Bertman

Moskva ooperiteatri Helikon kunstiline juht.

Sündinud 1967. aastal. Lõpetas GITISE 1990. aastal, samal aastal asutas ka Helikoni.

Ajavahemikus 1997–2000 sai Venemaal kolm Kuldse Maski auhinda.

Loominguliste saavutuste eest autasustatud mitmete vene- ja välismaiste au-tasudega.

2005 sai Venemaa rahva-kunstniku tiitli.

Pildid Dmitri Bertmani teatri Helikon etendustest, lavastajaks Bertman ise.

1., 2. Rimski-Korsakovi «Surematu Kaštšei»

3., 4. Bizet' «Carmen»

5. Poulenci «Karmeliitide dialoog»

5x Helikoni ooperiteater